

ból — mint azt a világsajtó is megállapította a beszéd elhangzása után — lehetetlen ki nem olvasni bizonyos burkolt fenyegetést a török állam ellen. Törökország mindenesetre döntött. Ezt a döntést a török nép minden igaz barátjának úgy kell fogadnia, mint kikerülhetetlen lépést, amelyet Kemál népének az adott körülmények között életérdekeire és veszélyeztetett pozícióira való tekintettel mindenképpen meg kellett tennie.

CSISZÁR BÉLA

SCHAFFER KÁROLY

1864—1939

A MAGYAR NEMZETI KULTÚRÁNAK két oka van gyászolni Schaffer Károlyt. Eltávozott vele egy nagyszabású kutató, aki egy tudomány-szakot annak nemzetközi bírálószéke előtt olyan előkelően képviselt, abban olyan általánosan elismert vezető szerepre tett szert, mint még kevés magyar tudós s aki ezzel tudománya művelői között megbecsülést szerzett annak a nemzetnek, amelyből kinőtt. De elvesztettük benne a kiváló lélektani érzékkel megáldott idegorvost is, aki nagy tudományos felkészültséggel elemezte a magyar szellemi élet kiválóságainak lelki életét s így szakmája részéről hozzájárult ahhoz, hogy a történelem és irodalom művelői, sőt a művelt nagyközönség is, közelebb jussanak ezeknek a nagyemberek megértéséhez. A Magyar Szemle különös melegséggel búcsúzik tőle, mert Schaffemek több, ebbe a tárgykörbe vágó tanulmánya hasábjain látott napvilágot.

Amidőn Schaffer Károly a nyolcvanas évek derekán a budapesti egyetem orvosi karán életpályájára készült, a környezet kétségtelenül alkalmas volt arra, hogy az idegrendszer kutatása felé vonzza őt. Az anatómiának két akkori tanára, Lenhossék József és Miháلكovics Géza, a központi idegrendszer szerkezetére és fejlődésére vonatkozó ismereteket fontos eredményekkel gazdagították. Bizonyára nem véletlen, hogy ennek a két mesternek három, közel egykorú tanítványa, szentelte magát az idegrendszer szerkezeti kutatásának s vált — hála kiváló tehetségének — tudományszaka világszerte elismert művelőjévé: Schaffer mellett Lenhossék Mihály és Apáthy István.

Míg két nagy pályatársa megmaradt az elméleti tudomány mezején, addig Schaffer orvossá lett és élete munkájában elsősorban a kóros idegrendszeri működések alapját adó alaki elváltozásokat kutatta. Ebben azonban mindenkor erőssége maradt érdeklődése az ép szerkezeti viszonyok iránt, amely késő éveig is ezen a téren is vizsgálatokra készítette. S ez az érdeklődés vezette őt arra, hogy ne csak a beteg, hanem az átlagot felülmúló értékű idegrendszeri működés alapjait keresse azokban a munkákban, amelyeket a kiemelkedő tehetségek agyszerkezetéről írt és íratott tanítványaival.

Schaffer pályakezdésére az említett korai hatások mellett két tényező nyomta reá bélyegét; az idegszöveti technikának arra az időre eső nagyarányú fejlődése és klinikai tanítójának, Laufenauer Károlynak mély érdeklődése a szervi elváltozások híján levő alkati és lelki eredetű idegbetegségek iránt.

Mint minden technikai haladás iránt nagy érzékkel bíró éles megfigyelő és rendszeres összefoglalásra hajló, a lényegét meglátó szöveti kutató, végezte Schaffer félszázadon át munkáját. Működése nehéz körül-

mények között indult meg egy külsőségeiben elmaradt klinikán s folytatódott egy agg és gyógyíthatatlan betegeket ápoló, laboratóriumi munkára nem alkalmas kórházi osztályon, ahol Schaffemek saját anyagi javaiból kellett a köz támogatása híján eszközöket és vegyszereket beszereznie. Végre 1912-ben nyert a budapesti egyetem orvosi kara és a felettes hatóságok elismeréséből tanszéket és intézetet, ahol idejének javát technikai és tudományos segéderőinek felhasználásával annak a munkának szentelhette, amely nevét a tudományos körök előtt már előbb világszerte ismertté tette. Ettől az időtől Schaffemek és a hamarosan hozzászegődő tanítványoknak tollából tiszteletet parancsoló sűrűséggel jelentek meg a kutatási eredményeiket a nemzetközi szakkörökkel közlő munkák, — addig a pillanatig, amíg a Mester szemét örökre lehúnyta — nem kevesebb mint 18 kötet. Ebben a hagyatékban van egy nagy tanulság a magyar tudománypolitika számára: minő sikert hoz az, ha egy friss tudományos szakmának művelésére megfelelő ember önálló kereteket nyerhet.

Tanszékének felállításáig Schaffer már közel két évtizeden át jeles oktató tagja volt a budapesti orvosi karnak mint magántanár. Előadásainak világossága, szemléletessége, előkelő külső alakja már régen vonzotta a hallgatók seregét. Jórészt ezeknek, majd a tanítványai által más egyetemeken is tartott és a Mester hatását mindenkor eláruló előadásoknak köszönhető, hogy ma, talán Észak-Amerikán kívül, nincsen ország, ahol az orvosnak készülő fiataltság az idegrendszerre vonatkozó ismereteket olyan terjedelemben és mélységben sajátíthatná el, mint egyes magyar egyetemeken.

1925-beü, Moravcsik Ernő Emil halála után, Schaffer átvette a budapesti egyetem elme- és idegkörtani tanszékét és ezzel alkalmat nyílt arra, hogy gyakorlati-klinikai téren is egy évtizeden át — nyugalombavonulásáig — szélesebb körökre gyakoroljon befolyást egy már akkor delelőiet elért élet tanulságaival és a haladásnak utolsó percig tartó szolgálatával.

Bár a magyar orvostudomány kiemelkedő alkotó egyéniségeknek korábban sem volt híjával, hazánkban a moderm értelemben vett tudományos „kutatóüzem” kialakulása igazában mégis a háború utáni évekre esik, Schaffer ezen a téren is elől járt. Kutatóintézetében és klinikáján nemes emberi tulajdonságai és a tudományért való rajongása a tanítványok seregét vonzotta személye köré és szakmája szolgálatábaí Így lett megalapítója egy számban is tekintélyes idegorsosi és különösen az idegrendszer ép szerkezetét és kóros elváltozásait vizsgáló iskolának, amely nagy nemzetek szakmabeli gárdájával nemcsak felveheti a versenyt, de azt nem egy téren felülmúlja.

Élete utolsó 15 évére esnek Schaffemek azon munkálatai, amelyek közvetlenül befolynak a magyar általános szellemi életbe: elsősorban Széchenyi István idegéletének elemzése. A legnagyobb magyarnak bonyolult, az átlagember számára nem átérezhető lelki élete már régebben tudományos vita tárgya volt. A magyar világ nagy töprengőjét, Gxünvald Bélát, a reformkor vizsgálata Széchenyi egyéniségének elemzéséhez vezette; nem von le Grünvald iránt való tiszteletünkéből, ha megmondjuk, hogy tanulmányai során olyan tévedésekbe esett, amelyek szakképzettség híján elkerülhetetlenek voltak. Azonban a Grünvald állításaira jelentkező orvosi hozzászólások is magmaradtak azok között a keretek között, amelyeket a szaktudomány akkori állása megszabott. Schaffer moderm elemzésével nagy hálára kötelezte a tudományos körökön kívül az érdeklődő művelt magyar közönséget és, ha ellene a magyar történetírás kitűnőségei részéről emelkedett is fel kritikai szó, az csak azt mutatja, hogy a moderm pszichopatológia és a nem szakképzettek között a megértés lehetősége — reméljük csak egyelőre — nem könnyű.